

Η ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΜΑΣ*

ὑπὸ ἸΩΑΝΝΟΥ ΚΑΡΑΒΙΔΑ

Στὴ συστηματικὴ αὐτὴ σειρά τῶν ὀμιλιῶν ποῦ ὠργάνωσεν ἡ Χ.Ε.Ν., ἡ πρώτη ὀμιλία ἐπρόκειτο νὰ εἶναι ὄχι ἡ ἰδική μου γιὰ τὴ βιομηχανία μας, ἀλλὰ ἄλλη μὲ θέμα : «τὸ δημογραφικὸ μας πρόβλημα». Ἡ βασικὴ σκέψη ἦταν νὰ παρουσιασθῇ, πρῶτα τὸ μεγάλο κενὸ ποῦ παρουσιάζει στὴν ἔθνική μας ζωὴ ἡ ἀνεργία καὶ ἡ ὑποαπασχόληση, ποῦ φθείρουν καὶ τὴν ὑγεία καὶ τὸ ἠθικὸ τῶν νέων μας καὶ ἔπειτα νὰ ἐκτεθοῦν τὰ διάφορα μέσα γιὰ τὴ θεραπεία τοῦ κακοῦ. Ἡ ἀνάπτυξη τῆς βιομηχανίας εἶναι τὸ ἰσχυρότερο ἀπὸ αὐτὰ τὰ μέσα.

Πράγματι, ἂν μὲ τὴν Ναυτιλία π. χ. εἶναι δυνατόν νὰ δοθῇ ἅμεσῃ ἀπασχόληση σὲ δέκα ἢ εἴκοσι ἢ καὶ σαράντα χιλιάδες ναυτεργάτες καὶ ἔμμεσα νὰ δοθῇ ἐργασία σὲ μερικὲς ἑκατοντάδες χιλιάδων ἄλλων, μιὰ ἰσχυρὴ βιομηχανία θὰ μπορούσε νὰ ἀπορροφήσῃ, ἑκατοντάδες χιλιάδων καὶ νὰ προκαλέσῃ, ἔμμεσα ζήτησι ἐργασίας σὲ πολὺ μεγαλύτερη κλίμακα. Ἡ βιομηχανία ἐδῶ, ὅπως καὶ ἄλλοῦ, θὰ μπορούσε νὰ ἀπασχολήσῃ στὰ 30-50% τοῦ ἐργατικοῦ μας δυναμικοῦ, ἐνῶ τῶρα ἀπορροφᾷ μόνον 160.000 ἄτομα, δηλαδὴ τὰ 1% τοῦ δυναμικοῦ αὐτοῦ.

Ἡ ἐξέταση ἐν τούτοις τῶν οἰκονομικῶν μας προβλημάτων μὲ σημεῖο ἀναχωρήσεως τὸ δημογραφικὸ μας πρόβλημα δὲν εἶναι ἡ ὀρθότερη καὶ θὰ μπορούσε ἴσως νὰ ὀδηγήσῃ, σὲ ἐσφαλμένα συμπεράσματα. Ὁ ἐξηλεκτρισμὸς τοῦ σπιτιοῦ π. χ. ἢ τὸ βενζινάροτρο ἐλαττώνει τοὺς ἐργάτες καὶ μολυταῦτα εἶναι καὶ τὰ δύο ἀπαραίτητα. Καὶ αὐτὴ ἡ βιομηχανικὴ μας παραγωγὴ, μόλο ποῦ τὰ τελευταῖα χρόνια αὐξήθηκε κατὰ 85%, δὲν αὐξήσῃ καθόλου τὸ προσωπικὸ τῆς. Ἡ αὐξηση τῆς παραγωγῆς τῆς ὀφείλεται στὴν αὐξηση τῆς ἀποδοτικότητος καὶ στὰ τελειότερα μηχανήματα. Δὲν ἀναζητοῦμε τὴν ἐργασία, ἀναζητοῦμε νὰ ἀποκτήσουμε τὰ εἶδη ποῦ μᾶς λείπουν.

Τὸ δυναμικὸ τῆς παραγωγῆς μας εἶναι περιορισμένο, γιὰτὶ περιορισμένα εἶναι καὶ τὰ κεφάλαια καὶ οἱ πρῶτες ὕλες ποῦ μπορούμε νὰ διαθέσουμε. Θεωρώντας τὸ πρόβλημα ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀποψὴ βλέπουμε ὅτι πρέπει νὰ προτιμήσουμε ἐκεῖνα τὰ εἶδη ποῦ περισσότερο μᾶς χρειάζονται· ὅτι δη-

---

(*) Ὀμιλία γενομένη εἰς τὴν σειράν τῶν διαλέξεων τῆς Χ.Ε.Ν., τὴν 27ην Φεβρουαρίου 1956, ὑπὸ τὸν γενικώτερον τίτλον : «Προβλήματα τοῦ τόπου μας καὶ τοῦ καιροῦ μας».

λαδὴ πρέπει νὰ ἀρχίσουμε ἀπὸ μιὰ ἱεράρχησι τῶν ἀναγκῶν μας. Θὰ μπορούσαμε νομίζω νὰ βάλουμε ὡς γενικώτερο σκοπὸ τῶν προσπαθειῶν μας τὴν ἀνάπτυξη ἑνὸς ἀνώτερου πνευματικοῦ καὶ ψυχικοῦ πολιτισμοῦ—καὶ φυσικὰ ἀρκετὴν ὑλικὴ δύναμη ὥστε νὰ διατηρήσουμε τὴν πολιτικὴ καὶ τὴν οἰκονομικὴ μας ἐλευθερία.

Πιστεύω, ὅτι ἡ ἀνάπτυξη πνευματικοῦ καὶ ψυχικοῦ πολιτισμοῦ δὲν εἶναι σὲ ὅποιαδήποτε ἐποχὴ πραγματοποιήσιμη χωρὶς τὴν ἀνάπτυξη τεχνικοῦ πολιτισμοῦ ἀνάλογου πρὸς τὶς ἀπαιτήσεις τῆς ἐποχῆς. Πιστεύω ἐπίσης, ὅτι στὴν ἐποχὴ μας δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ ἀνάπτυξη τεχνικοῦ πολιτισμοῦ χωρὶς τὴν ἀνάπτυξη βιομηχανίας. Σὲ ἀκόμα μεγαλύτερο βαθμὸ ἡ διατήρηση σήμερα ἐθνικῆς ἀμυντικῆς ἰσχύος εἶναι ἀδύνατη χωρὶς βιομηχανία. Μὲ τὴν πάροδο δὲ τοῦ χρόνου οἱ ἀλήθειες αὐτὲς θὰ γίνωνται ἐντονώτερες. Στὰ 1821 διατηρούσαμε στόλο μεγαλύτερον ἀπὸ τὸν σημερινὸ μὲ πολὺ ἀπλῶ μέσα. Στὰ 1914 εἶχαμε θωρηκτὰ, καταδρομικά, ἀντιτορπιλικὰ, ὑποβρύχια, στόλο πολλαπλάσιον σὲ ὕγκον ἀπὸ τὸν σημερινό. Αὐτὰ, γιατί τὸ κόστος τῆς κάθε πολεμικῆς μονάδος ἔχει τώρα πολλαπλασιασθῆ, μόνον δὲ τὰ πλούσια κράτη μποροῦν νὰ τὸ ἀντιμετωπίσουν. Πλούσια κράτη ὅμως εἶναι μόνον τὰ βιομηχανικά κράτη. Μὲ βιομηχανικὸ προσωπικὸ 160.000 ἔχουμε ἐτήσιο εἰσόδημα 8 δισεκατομμ. δραχμές. Μὲ ἀγροτικὸ προσωπικὸ 16 φορές περισσότερο, 2.100.000, ἔχουμε ἀγροτικὸ εἰσόδημα μόλις διπλάσιο 17 δισεκατομμ. δραχμές.

Ἐξ ἄλλου, σήμερα ἡ πρόοδος τῆς ἐπιστήμης γίνεται βέβαια καὶ μὲ τὴ θεωρητικὴ σκέψη, ἀλλὰ καὶ μὲ διαρκῶς ἀυξανόμενα ὄργανα, πού θὰ μπορούσαν νὰ ὀνομαστοῦν τὰ μάτια τῆς Ἐπιστήμης. Αὐτὰ εἶναι ἔργο τῆς βιομηχανίας. Αὐτὴ θὰ μᾶς δώσῃ τὰ μέσα νὰ κατασκευάσωμε τὸ ἠλεκτρονικὸ τηλεσκόπιο, τὸ Γκάϊσλερ πού ἀπὸ τὸ ἀεροπλάνο προδίδει τὰ κοιτάσματα τοῦ οὐρανοῦ, νὰ παραγάγουμε τὰ ἰσότοπα μὲ τὰ ὅποια παρακολουθοῦμε τὴ λειτουργία τῶν ζώντων ὀργανισμῶν. Δὲν μποροῦμε νὰ δεχθῶμε ὅτι θὰ εἴμαστε τελευταῖοι στὴν ἐπιστήμη μὲ τὴ δικαιολογία ὅτι δῆθεν εἴμαστε λίγοι μόνον 8.5 ἑκατομμ. Τέτοιο ἐπιχείρημα δὲν μπορεῖ νὰ σταθῆ.

Ἄν θὰ ἦταν δυνατόν νὰ ἔχουμε ἀπὸ τὴ γεωργία ἀρκετὸ εἰσόδημα, ὥστε νὰ ἀγοράζουμε ἀπ' ἐξω καὶ τὰ βιομηχανικά προϊόντα καὶ ὄπλα καὶ ἐργαλεῖα ἐπιστημονικά θὰ ἦταν ἴσως δυνατό νὰ συζητηθῆ ἡ ἀποψη πού ὑποστηρίζεται ἀκόμη ἀπὸ μερικούς, ὅτι πρέπει νὰ μείνουμε γεωργικὸ κράτος. Συμβαίνει ὅμως—καὶ αὐτὸ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ κύρια σημεῖα πού θὰ ἤθελα νὰ τονίσω στὴν ὁμιλία μου—ὅτι σήμερα ἀνάπτυξη τῆς γεωργίας εἶναι ἀδύνατη χωρὶς τὴν ἀνάπτυξη τῆς βιομηχανίας.

Ἡ γεωργία βγήκε ἀπὸ τὸ στάδιο πού γνωρίζαμε ἐδῶ καὶ λίγα χρόνια, ὅταν αὔξησι τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς σήμαινε ἐκχέρσωση παρθένων ἐκτάσεων.

Στὰ 1922-1935 αὐξήθηκε σημαντικά ἡ γεωργικὴ παραγωγή, κυρίως γιατί αὐξήθηκε ἡ καλλιεργήσιμη ἔκταση. Ἀπὸ 400 ἑκατομμ. τόνους σιτάρι στὰ 1925 φθάσαμε στὰ 1.400.000, στὰ 1953, τριπλασιάζοντας τὴν καλλιεργούμενη ἔκταση καὶ μὲ τὴ χρησιμοποίηση καλύτερων σπόρων. Σήμερα μὲ τὴ νέα μορφή τῆς γεωργικῆς ἐκμεταλλεύσεως, τὴν ἐντατικὴ, αὐξηση τῆς παραγωγῆς σημαίνει ἐντατικὴ χρησιμοποίηση λιπασμάτων, μεγάλα καὶ μικρὰ φράγματα, ἀντλητικὰ συγκροτήματα, ἠλεκτρικὴ ἐνέργεια, ἀρδευτικὰ δίκτυα, ἐντομοκτόνα, ζιζανιοκτόνα καὶ ἄλλα φάρμακα σὲ γενικὴ χρήσι, μηχανήματα καλλιεργείας, συντηρήσεως, ἔργα συγκοινωνίας, μέσα ταχείας μεταφορᾶς καὶ τὰ καύσιμά των, λιπάσματα κλπ. Ἐπὶ πλέον ἔγινε ἐντελῶς ἀπαραίτητη ἡ ἀξιοποίηση πολλῶν ἀπὸ τὰ γεωργικὰ προϊόντα μὲ τὶς ἀγροτικὲς βιομηχανίες μὲ ἀπαιτήσεις μάλιστα ἀρίστης ποιότητος.

Ἡ γεωργία ὅπωςδήποτε παραμένει ἡ βάση τῆς ἐθνικῆς παραγωγῆς. Ἐχει παρατηρηθῆ ὅτι καὶ σὲ βιομηχανικὰ ἀκόμα κράτη ἡ αὐξηση τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος συμβαδίζει μὲ τὴν ἀγροτικὴ παραγωγή. Ἀνεξάρτητα ἀπὸ ὅποιονδήποτε σχέδιο βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως εἶναι βέβαιο ὅτι καὶ μόνη ἡ αὐξηση τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς εἶναι ἰκανὴ νὰ προκαλέσῃ τὴν αὐξηση τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς.

Ὅπως καὶ ἀντίθετα : ὅποιαδήποτε μέτρα καὶ ἂν ληφθοῦν γιὰ σημαντικὴ αὐξηση τῆς βιομηχανικῆς μας παραγωγῆς, ἡ αὐξηση αὐτὴ θὰ εἶναι ἀδύνατη χωρὶς τὴν παράλληλη αὐξηση τῆς ἀγροτικῆς μας παραγωγῆς. Αὐτὸ θὰ ὀφείλεται στὴν ἔλλειψη ἀγοραστικῆς δυνάμεως γιὰ τὰ βιομηχανικὰ προϊόντα. Καὶ πρὶν καὶ μετὰ ἀπὸ τὸν τελευταῖο πόλεμο ἔχουμε βιομηχανίες πού δὲν παράγουν στὴν πλήρη δυναμικότητά των ἀπὸ ἔλλειψη ζήτησεως.

Μιά ἄλλη ἀποψή φωτίζει ἐντονώτερα τὸ πρόβλημα αὐτό. Ἄν υποθέσωμε ὅτι γιὰ ὅποιονδήποτε λόγῳ δὲν ἔχουμε ἀρκετὰ τρόφιμα, ἡ ὑπεροχὴ τῆς ζήτησεως πέραν ἀπὸ τὴν προσφορὰ θὰ ὑψώσῃ, τὶς τιμὲς τῶν τροφίμων καὶ γενικὰ τῶν ἀγροτικῶν προϊόντων πρῶτης ἀνάγκης τόσο πολὺ, ὥστε ἡ ἀγοραστικὴ δύναμη τῆς μεγάλης μάζης τοῦ λαοῦ θὰ ἐξαντληθῆ σὲ αὐτὰ καὶ δὲν θὰ περισσεύουν ἀρκετὰ χρηματικὰ μέσα γιὰ τὴν ἀγορὰ βιομηχανικῶν προϊόντων.

Ἀντίθετα, ἂν ὑπάρχῃ ἐπάρκεια σὲ τρόφιμα καὶ σὲ ἄλλα ἀγροτικὰ προϊόντα ἀπὸ τὰ ἀπαραίτητα γιὰ τὴν συντήρηση τοῦ πληθυσμοῦ καὶ πρῶτες ὕλες, τότε πλέον ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν κρατικὴ πολιτικὴ νὰ ἐπιβάλλῃ, ὅπως γίνεται στὰ ὀλοκληρωτικὰ κράτη, ἢ νὰ διευκολύνῃ, ὅπως γίνεται στὰ καπιταλιστικὰ κράτη, τὴν γενικὴν ἀπασχόληση, ὥστε νὰ παράγωνται τὰ ἄλλα εἶδη.

Αὐτὲς οἱ σχέψεις ὀδηγοῦν σὲ ἓνα πρῶτο γενικὸ συμπέρασμα τῆς ὀμιλίας μου, στὸ ὅτι δηλαδὴ πρῶτη καὶ ἀπαραίτητη προϋπόθεση τῆς βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως εἶναι ἄνοδος τῆς ἀγροτικῆς παραγωγῆς. Καὶ ἐπειδὴ, ὅπως εἶπαμε πρὶν, ἀνάπτυξη τῆς γεωργίας εἶναι ἀδύνατη χωρὶς βιομηχανία, ἔχουμε

ἐνα δεύτερο εἰδικὸ συμπέρασμα, ὅτι στὸ «σχέδιο» ἀναπτύξεως, στὸν κατά-
λογο δηλαδὴ τῶν βιομηχανιῶν, ποὺ πρέπει νὰ δημιουργηθοῦν καὶ νὰ ὑπο-
στηριχθοῦν, πρέπει νὰ δοθῇ προτεραιότητα σ' ἐκεῖνες ποὺ χρειάζονται γιὰ
τὴν ἱκανοποιητικὴ λειτουργία τῆς ἀγροτικῆς ἐπιχειρήσεως.

Οἱ βιομηχανίες αὐτὲς ἀφοροῦν τὴν κατασκευὴ μηχανημάτων ἀγροτικῆς
χρήσεως (μηχανήματα προετοιμασίας τοῦ ἐδάφους καὶ συγκομιδῆς, ψυγεῖα,
ξηραντήρια, ἀποστειρωτήρια . . .), τὴν κατασκευὴ φαρμάκων καὶ προπαντὸς
λιπασμάτων σὲ μεγάλη κλίμακα, τέλος δὲ τὶς γεωργικὲς βιομηχανίες ἀξιο-
ποιήσεως, κονσερβοποιία, ἐλαιουργία . . . Οἱ βιομηχανίες αὐτὲς αὐξάνουν
καὶ σταθεροποιοῦν τὴν ἀξία τῶν ἀγροτικῶν προϊόντων καὶ ἐπειδὴ γίνονται
ἐπὶ τύπου τῆς παραγωγῆς δίδουν πρόσθετα ἡμερομίσθια στὸν ἀγροτικὸν
πληθυσμὸν καὶ τὸν συγκρατοῦν στὴν ὑπαιθρο.

***

Ἐπειτὰ ἀπὸ τὴ διαπίστωση ὅτι ἡ βιομηχανία εἶναι ὄχι ἀπλῶς χρήσιμη,
ἀλλὰ ἀπαραίτητη ἐρχόμαστε σ' ἓνα δεύτερο στάδιο ἀναζητήσεως, στὸ πῶς
δηλαδὴ, ἀπὸ τὴν τεχνικὴ ἀποψη, θὰ οἰκοδομηθῇ ἡ ἀνάπτυξη τῆς βιομηχα-
νίας. Ὅπως γιὰ νὰ προχωρήσῃ κανεὶς στὴ γεωργία χρειάζονται ἀπαραιτή-
τως μερικὰ βασικὰ πράγματα, πλ. χ. γῆ καὶ νερό, ἔτσι καὶ γιὰ τὴν βιομηχα-
νία χρειάζονται ὠρισμένα πράγματα π. χ. πρῶτες ὕλες καὶ ἐνέργεια· χρειά-
ζονται μέταλλα καὶ μερικὰ βασικὰ χημικὰ προϊόντα. Γιὰ τὴν βιομηχανικὴ
παραγωγή χρειάζονται οἱ «βασικὲς βιομηχανίες». Στὸ σημεῖο αὐτὸ ὑπῆρξε
ἡ μεγάλη διαφορὰ μεταξύ τοῦ Ἑλληνικοῦ Προγράμματος ἀνασυγκροτήσεως
καὶ τοῦ Προγράμματος ποὺ ἐπέβαλαν οἱ περιστάσεις, ὁ ἀνταρτοπόλεμος καὶ
ἡ συνεργασία μας μὲ τοὺς Ἀμερικανούς, ποὺ ἦσαν οἱ χορηγοὶ τῆς Βοηθείας.

Ἡ Ἑλληνικὴ ἀποψη ἦταν ὅτι ὁ ὄγκος τῆς Ἀμερικανικῆς Βοηθείας
ἔπρεπε νὰ χρησιμοποιηθῇ ὥστε νὰ ἀλλάξουμε τὴ δομὴ τῆς οἰκονομίας μας
προχωρώντας πρὸς τὴν ἐκβιομηχάνιση. Ἐπειδὴ ἡ ἰδρυση τῶν βασικῶν βιο-
χανιῶν ποὺ εἶναι ἀπαραίτητες γιὰ τὴν ἐκβιομηχάνιση ἀπαιτεῖ πολὺ μεγάλα
κεφάλαια, τῆς τάξεως ἑκατοντάδων ἑκατομμυρίων δολλαρίων, ποὺ δὲν διέθεταν
οἱ ἰδιῶτες καὶ ἂν ἀκόμη τὰ εἶχαν, ἡ σκέψη ἦταν νὰ χρησιμοποιηθῇ ὁ ὄγκος
τῆς Ἀμερικανικῆς Βοηθείας πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτὴ καὶ νὰ ἀφεθῇ στὸ
ἰδιωτικὸ κεφάλαιο ἡ εὐθύνη νὰ ἰδρῦσῃ τὶς μικρότερες καὶ λιγώτερο δαπα-
νηρὲς βιομηχανίες. Αὐτὸ τὸ πρόγραμμα ἦταν πρόγραμμα μακροπρόθεσμο,
ποὺ θὰ ἀπέδιδε δηλαδὴ ἔπειτα ἀπὸ πάροdon ἐτῶν. Τουναντίον οἱ περιστάσεις
καὶ ἡ πολιτικὴ τῶν Ἀμερικανῶν Συμβούλων μας ὠδήγησε σὲ πρόγραμμα
βραχυπρόθεσμο καὶ κοινωνικῆς ἀντιλήψεως.

Μόλο ποὺ ἡ ἀξία τοῦ μακροπρόθεσμου αὐτοῦ Ἑλληνικοῦ Προγράμμα-
τος ἦτο καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι μεγάλη, ἡ ἀξία του ἐν τούτοις ὡς «σχεδίου
ἀναπτύξεως» εἶναι πολὺ μικρὴ. Πράγματι τὸ πρόγραμμα ἐκεῖνο δὲν προ-

βλέπει παρά ώρισμένες βιομηχανίες πού θά παρήγαν προϊόντα πού τώρα αγοράζουμε ἀπό τὸ ἐξωτερικό· προβλέπει δηλαδή τὴν ἐξοικονόμηση ώρισμένου ποσοῦ συναλλάγματος. Ἄν ὑποθεθῆ ὅτι θά ἦταν δυνατὴ νὰ βροῦμε μὲ ἄλλον τρόπο τὸ ποσὸν αὐτὸ τοῦ συναλλάγματος, θά φθάναμε στὸ ἴδιο σχεδὸν ἀποτέλεσμα. Ἔτσι καὶ ἔγινε. Ἡ αὐξηση τοῦ εἰσαγομένου συναλλάγματος ἀπὸ τὴν Ἐμπορικὴ Ναυτιλία, τὸν Τουρισμό, τὰ καπνὰ καὶ ἡ ἐλάττωση τοῦ συναλλάγματος πού χρειάζεται γιὰ τὴν εἰσαγωγή τροφίμων ὑπερβαίνουν τὴν οἰκονομία συναλλάγματος ἀπὸ τὴν παραγωγή τῶν βασικῶν βιομηχανιῶν τοῦ μακροπροθέσμου Προγράμματος.

Τὸ περιεχόμενον ἐνὸς «Σχεδίου Οἰκονομικῆς Ἀναπτύξεως» εἶναι ἄλλο : ἀναχωρώντας ἀπὸ ἓνα ἐλάχιστο ἀπαραίτητο διαβιώσεως τοῦ πληθυσμοῦ, νὰ κατανειμουμε εἰς τὸν πληθυσμὸν αὐτὸν τὴν παραγωγή τῶν χρησιμότερων ἀγαθῶν. Γιὰ νὰ γίνῃ αὐτὸ χωρὶς τὸν ἐξαναγκασμὸ πού χρησιμοποιήθηκε ἀπὸ ὅλους κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ πολέμου καὶ χρησιμοποιοῦν ἀκόμη τὰ ὀλοκληρωτικὰ κράτη, ἀπαιτεῖται δημιουργία πίστεως ὥστε μὲ τὰ χρηματικὰ μέσα πού θά δημιουργηθοῦν μὲ βάση τὴν πίστη αὐτὴ νὰ γίνῃ δυνατὴ ἡ αὐξηση τοῦ ἐργατικοῦ προσωπικοῦ, ὥστε νὰ αὐξάνουν συγχρόνως καὶ τὰ ἀγαθὰ ἀνασυγκροτήσεως καὶ τὰ ἀγαθὰ καταναλώσεως.

Τὸ πρόγραμμα πού ἐφαρμόσθηκε πέτυχε σὲ μεγάλο βαθμὸ, μὲ ἐξαίρεση τοὺς ὀρεινοὺς πληθυσμοὺς. Τὸ ἐθνικὸ εἰσὸδημα ξεπέρασε ἀπὸ τὰ 1950 τὰ προπολεμικὰ ὄρια, αὐξήθηκε σημαντικὰ καὶ πολὺ γρήγορα, ἀντιμετωπίσαμε δὲ —ἔστω καὶ προσωρινὰ— τὴν κομμουνιστικὴν ἀπειλή. Ἡ οἰκονομία μας ὅμως ἔμεινε στὴν προπολεμικὴ, τὴν γεωργικὴ τῆς μορφῆς, τὴν ὁποία χαρακτηρίζει ἡ ἀστάθεια καὶ ἡ μεγάλη ἀνεργία.

Τὸ αἶτημα τῆς ἰδρύσεως τῶν βασικῶν βιομηχανιῶν ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ. Ἐκτὸς δὲ ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ ἀνέφερα ὑπὲρ τῶν βιομηχανιῶν τούτων, συντρέχει καὶ ἓνας ἄλλος, ἡ ἀσφαλὴς διάθεσις τοῦ προϊόντος. Θά ἦταν ἐπικίνδυνον νὰ προσθέσουμε καὶ νέες πιστώσεις γιὰ μεγάλες βιομηχανίες, πού δὲν ἔχουν ἐξασφαλισμένη τὴ διάθεση.

Ἀπὸ τίς βασικὲς βιομηχανίες ἔχουμε προχωρήσει σημαντικὰ ἔως τώρα σὲ τρεῖς : στὰ τσιμέντα, στὴν ἠλεκτρικὴ ἐνέργεια καὶ στὰ φωσφοροῦχα λιπάσματα. Σὲ τρεῖς ἄλλες βρισκόμαστε στὴν ἀρχή : στὴν κατασκευὴ διυλιστηρίου πετρελαίου, στὴν κατασκευὴ χάλυβος καὶ τὴν ἐξόρυξη καὶ ἐξευγενισμό καυσίμων στὴν Πτολεμαῖδα. Δὲν ἔχουμε προχωρήσει καθόλου σχεδὸν στὴν ἀναγωγή μεταλλευμάτων, κυρίως στὴν παραγωγή σιδήρου, στὴν παραγωγή πετρελαίου, στὴ βιομηχανία σόδας, ἀνθρακασβεστίου καὶ ἀζώτου : Ἡ βιομηχανία τοῦ ἀζώτου χρειάζεται καὶ γιὰ ἀμυντικούς σκοποὺς γιατί ἡ βιομηχανία αὐτὴ μᾶς δίδει τὰ ὕλικά γιὰ τὴν κατασκευὴ πυρομαχικῶν, χρειάζεται ὅμως κυρίως γιὰ τὴν παραγωγή ἀζωτούχων λιπασμάτων ἀμμωνίας,θεικῆς καὶ νιτρικῆς ἀμμωνίας, οὐρίας καὶ νιτρικοῦ ἀσβεστίου. Χρειαζόμαστε ἔως

τριακόσιες χιλιάδες τόνους ἀπὸ αὐτὰ ἐτήσια παραγωγή, ἡ ὁποία θὰ χρειασθῆ νὰ ἀυξηθῆ ἔπειτα ἀπὸ λίγα χρόνια.

Εἶναι ἀνεξήγητο γιὰτὶ δὲν ἔγινε αὐτὴ ἡ βιομηχανία. Ὅλες οἱ μελέτες ποὺ ἔγιναν ἦσαν ἀπόλυτα εὐνοϊκές. Ἡ τελευταία μελέτη ποὺ ἔγινε ἀπὸ τὸν Οἶκο ποὺ διάλεξε ἡ Διεθνὴς Τράπεζα, εἶναι εὐνοϊκώτερη ἀπὸ ὅλες. Σύμφωνα μὲ τὴ μελέτη αὐτὴ, ἡ παραγωγή σὲ δύο χρόνια θὰ ἰσοφαρίσῃ τὸ κεφάλαιο ἰδρύσεως, θὰ ἔχουμε ἐτήσια οἰκονομία συναλλάγματος 17 ἑκατομμ. δολάρια καί, μὲ καθορισμὸ τιμῆς 10% μικρότερης ἀπὸ τὴν τιμὴ τῶν εἰσαγομένων λιπασμάτων, θὰ ἀπολημβάνῃ τὸ κεφάλαιον ποὺ θὰ δαπανηθῆ γιὰ τὴν ἰδρυσὴ τῆς ἐτήσιο εἰσόδημα 18%.

* * *

Τρίτος μεγάλος κλάδος ἔπειτα ἀπὸ τὶς γεωργικὲς καὶ τὶς βασικὲς βιομηχανίες εἶναι ἡ ἀποκλειστικὰ ἐξαγωγικὲς βιομηχανίες. Ἡ οἰκονομία μας πρέπει νὰ εἶναι ἀνταλλακτικὴ ἐπειδὴ γιὰ διαφόρους λόγους εἶναι ἀδύνατο νὰ ἔχουμε αὐτάρκη οἰκονομία. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι πολλὲς βιομηχανίες μας, στηριζόμενες φυσικὰ στὴν ἐγχώρια κατανάλωση, πρέπει νὰ εἶναι καὶ ἐξαγωγικὲς ἐδῶ ὅμως μιλοῦμε γιὰ βιομηχανίες καθαρὰ ἐξαγωγικὲς. Σ' αὐτὲς περιλαμβάνονται ἡ ἐξόρυξη μεταλλευμάτων στὴν ὁποία προχωρήσαμε περισσότερο ἀπὸ ὅτι θὰ ἔπρεπε, καὶ ἡ ἀναγωγή μεταλλευμάτων, δηλαδὴ ἡ κατασκευὴ μετὰλλων ἀπὸ τὰ μεταλλεύματα.

Αὐτὲς οἱ βιομηχανίες τῆς ἀναγωγῆς μεταλλευμάτων, ὅπως π.χ. ἡ βιομηχανία νικελίου, χρωμίου, σιδηροκραμάτων καὶ ἐλαφρῶν μετάλλων εἶναι οἱ δυσκολώτερες, γιὰτὶ ἡ εὐδοκίμησὴ τῶν θὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἀγορὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Οἱ ἐξαγωγικὲς βιομηχανίες χρειάζονται γιὰ τὴν εἰσαγωγή συναλλάγματος, ἡ ὁποία ἔχει ἄμεση σχέση μὲ τὴν διατήρησιν τῆς ἀξίας τῆς δραχμῆς. Ἀπὸ αὐτὲς κυριώτερη εἶναι ἡ βιομηχανία τοῦ ἀλουμινίου, γιὰτὶ μπορεῖ νὰ δώσῃ ἐργασία σὲ πολὺ προσωπικὸ καὶ μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου νὰ μεταβληθῆ σὲ βιομηχανία κατασκευῆς εἰδῶν ἀλουμινίου. Βιομηχανία ἀλουμινίου σημαίνει σὲ μεγάλο βαθμὸ ἐξαγωγὴ συμπυκνωμένης ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας σὲ μορφή μετάλλου, ἀπαιτεῖ δηλαδὴ τὴν κατασκευὴ μεγάλων ὑδροηλεκτρικῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα θὰ μᾶς δώσουν μεγάλες ποσότητες ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας σὲ χαμηλὸ κόστος.

* * *

Τετάρτη κατηγορία εἶναι οἱ τελικὲς βιομηχανίες. Ὅσα εἶπαμε ἔως τώρα ἀνταποκρίνονται στίς γενικὲς ιδέες ποὺ ἄρχισαν νὰ μορφώνονται ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς κατοχῆς καὶ χρησιμοποιήθηκαν κατόπιν γιὰ τὸν καταρτισμὸ τοῦ μακροπροθέσμου προγράμματος. Τὸ πρόγραμμα ὅμως ποὺ ἔπρεπε νὰ εἶχε παρασκευασθῆ καὶ ποὺ δὲν ἐτοιμάσθηκε ἀκόμα, μόλο ποὺ πέρασαν ἀπὸ τότε τόσα χρόνια, εἶναι τὸ λεπτομερέστερο πρόγραμμα τῆς προοδευτικῆς βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως. Παράγεται τώρα ἀρκετὴ ποσότητα ἠλεκτρισμοῦ,

αλλά για να χρησιμοποιηθῆ χρειάζεται παραγωγή ἀγωγῶν, ἠλεκτροκινητήρων, στύλων, ἠλεκτρικῶν ἐξαρτημάτων κλπ. Περισσεύει ὁ ἠλεκτρισμὸς τῆς Δημοσίας Ἐπιχειρήσεως ἠλεκτρισμοῦ, ἀλλὰ οἱ ἐπαρχίες δὲν ἔχουν ρεῦμα, δὲν ἔχει δὲ οὔτε ἡ Πρωτεύουσα ἀρκετὸ ρεῦμα, γιατί τὸ δίκτυο διανομῆς δὲν εἶναι ἀρκετό. Ἄντι νὰ ζητῆ ἡ ἠλεκτρικὴ Ἐταιρεία πελάτες, παρακαλοῦν οἱ πελάτες νὰ τοὺς δοθῆ ρεῦμα ποὺ περισσεύει καὶ δὲν μποροῦν νὰ πάρουν. Οἱ τηλεφωνικὲς συσκευὲς ποὺ τόσο πολὺ μᾶς λείπουν θὰ μπορούσαν νὰ κατασκευάζονται ἐδῶ, ἀφοῦ μάλιστα οἱ πελάτες θὰ ἔδιδαν καὶ μεγαλύτερη τιμὴ γιὰ νὰ ἀποκτήσουν τηλέφωνο ποὺ τόσο πολὺ χρειάζονται κλπ.

Ὁ καταρτισμὸς τοῦ προγράμματος στὰ 1945 καὶ στὰ 1950 ἦταν ἔργα γενικῆς πολιτικῆς, ἔργο τῆς Κυβερνήσεως. Ὁ καταρτισμὸς τοῦ προγράμματος τώρα εἶναι ἔργον τῶν Ὑπηρεσιῶν. Αὐτὲς οἱ Ὑπηρεσίαι δὲν ἔχουν καταρτισθῆ ἔως τώρα. Καὶ ὅταν θὰ καταρτισθοῦν θὰ χρειασθῆ ἀρκετὸς καιρὸς γιὰ νὰ ἀσκηθοῦν στὰ καθήκοντά των. Αὐτὸ εἶναι μία ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες δυσκολίες στὴν ἀσκήση βιομηχανικῆς πολιτικῆς. Αὐτῇ τῇ στιγμῇ δὲν ἔχουμε καὶ δὲν μπορούμε νὰ ἔχουμε «Σχέδιο».

Τὸ τί πράγματα χρειαζόμαστε ὥστε νὰ πρέπει νὰ περιληφθοῦν στὸ «σχέδιο» αὐτό, εἶναι ἓνα πρόβλημα δυσκολώτατο, γιατί στὸ πρόβλημα αὐτὸ δὲν μπορούμε, ὅπως ἀλλοῦ, νὰ ὀδηγηθοῦμε μόνον ἀπὸ τὴν ἀγορά, ἀπὸ τὴ ζήτηση δηλαδή. Σὲ μιὰ πλούσια χώρα, ὅπου τὰ παραγωγικὰ μέσα καὶ τὰ διαθέσιμα κεφάλαια ἐπαρκοῦν γιὰ ὅλα, τὸ πρᾶγμα εἶναι διαφορετικὸ, ἀφοῦ ἐκεῖ ὑπάρχουν δυνατότητες γιὰ κάθε τι ποὺ ζητεῖται. Ἐκεῖνα ποὺ πρέπει ἡμεῖς νὰ ἐνισχύσουμε τὴν παραγωγή μας, εἶναι ὅσα ἔχουν ἀμεση ἐπίδραση στὴν τροφή καὶ στὴν ὑγεία τοῦ λαοῦ καὶ στὴν ἀνάπτυξη ἀνωτέρου πολιτισμοῦ.

Λέγω ἐπιτήδες «ἀνωτέρου πολιτισμοῦ» καὶ ὄχι ἀπλῶς «πολιτισμοῦ», γιατί πολλὰ εἶδη ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἀπορροφοῦν σημαντικὸ μέρος ἀπὸ τὸ εἰσόδημά μας γιὰ νὰ μπορούμε νὰ παρακολουθοῦμε τὴ τάξη τῶν πλουσιῶν στὸν τρόπο ζωῆς των, δὲν εἶναι τὰ ἴδια μὲ ἐκεῖνα ποὺ χρειάζονται γιὰ τὴν ἀνάπτυξη πολιτισμοῦ. Γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτὸ ἀρκεῖ μιὰ ἀπλῆ, σχετικὰ πτωχὴ ζωὴ, ἐνῶ εἶναι ἀπαραίτητη ἔντονη κοινωνικὴ ζωὴ, πλήρης ἐξοπλισμὸς τῶν εκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων, δημιουργία συνθηκῶν ὑγιεινῆς στοὺς οἰκισμοὺς, ἐπαρκῆς τροφή.

***

Ἐρχόμαστε τώρα στὸ σπουδαιότερο σημεῖο καὶ αὐτὸ εἶναι πῶς θὰ γίνῃ δυνατό νὰ κάμουμε βιομηχανία.

Τὸ πρῶτο πρᾶγμα ποὺ πρέπει νὰ γίνῃ ἀντιληπτὸ, εἶναι ὅτι χρειάζονται μεγάλα κεφάλαια. Ὅποιαδήποτε δανειακὴ πολιτικὴ εἶναι ἀδύνατο νὰ ἐπαρκέσῃ. Ἀπαιτεῖται ἐπομένως μεγάλη ἀποταμίευση, χρειάζεται μιὰ «ἀρχικὴ» μεγάλη προσπάθεια.

Τονίζω ὅτι χρειάζεται μιὰ «ἀρχικὴ» μεγάλη προσπάθεια, γιατί μετὰ

ἀπὸ τὴν προσπάθεια αὐτὴ θὰ ἀκολουθήσῃ σημαντικὴ αὐξηση τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος. Ἐλάχιστα χρόνια κατόπιν τὸ ἐθνικὸ εἰσοδήμα θὰ αὐξηθῇ τόσο, ὥστε ἔπειτα ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀποταμίευση θὰ περισσεύουν γιὰ ἀγαθὰ καταναλώσεως πολὺ περισσότερα παρὰ ὅσα περισσεύουν τώρα πού ἡ ἀποταμίευσή μας εἶναι πολὺ μικρὴ. Τὰ κεφάλαια πού χρειάζονται γιὰ νὰ τεθοῦν οἱ βάσεις τῆς βιομηχανικῆς πολιτικῆς εἶναι τῆς τάξεως ἑκατοντάδων ἑκατομμυρίων δολλαρίων. Φαίνονται βεβαίως πολλά. Πρέπει ὅμως νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι μὲ τὴ μικρὴ σχετικῶς προσπάθεια πού κάμαμε ἕως τώρα, τὸ ἐτήσιον ἐθνικὸ εἰσοδήμα μεταξὺ 1952 καὶ 1955 αὐξήθηκε ἀπὸ 29 δισεκ. δρχ. τὸ 1952 σὲ 37 δισεκ. δρχ. τὸ 1955, δηλαδὴ κατὰ 8 δισεκατ. δρχ. τοῦ 1951, ἤτοι 370 ἑκατομ. δολλάρια τὸν χρόνο. Βλέπουμε δηλαδὴ, ὅτι αὐτὴ τῆ στιγμή ἔχουμε μέση ἐτήσια αὐξηση τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν ἐτήσια δαπάνη πού ζητοῦμε γιὰ τὶς ἐπενδύσεις. Βλέπουμε ὅτι μὲ τὴν αὐξηση τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος ἔγινε δυνατὸν νὰ αὐξηθοῦν τὰ δημόσια ἔσοδα ἀπὸ 5 1/2 δισεκ. δραχ. τὸ 1952 σὲ 9 δισεκ. δρχ. τῆς αὐτῆς ἀξίας κατὰ τὸ 1954, ἤτοι κατὰ 100 ἑκατ. δολλάρια τὸν χρόνο καὶ πλέον.

Ὅλοι οἱ λαοὶ πού ἔχουν σήμερα ἀνεπτυγμένη οἰκονομία χρειάστηκε νὰ περάσουν ἀπὸ μιὰ μεγάλῃ προσπάθεια, ἀπὸ μιὰ περίοδο σημαντικῆς ἀποταμίευσως. Στὴν Ἀγγλία, στὴν πρώτη βιομηχανικὴ περίοδο, ἡ καθημερινὴ ἐργασία ἐφθανε τὶς 12 καὶ τὶς 14 ἄρες. Ἀλλὰ καὶ ἔπειτα ἀπὸ τὸν τελευταῖον πόλεμον χρειάστηκε νὰ περάσῃ ἡ Ἀγγλία μιὰ περίοδο στερήσεων γιὰ νὰ ὀρθοποδήσῃ ἡ οἰκονομία της. Χρειάστηκε ἐπὶ πλέον νὰ ἐργασθῇ ὅλος ὁ ἐνῆλικος πληθυσμὸς, ἄνδρες καὶ γυναῖκες. Εἶναι ἀδύνατον νὰ διαφύγῃ ἡ χώρα μας ἀπὸ μιὰ ὅμοια περίοδο, ἂν θέλουμε νὰ κάμουμε καὶ ἐμεῖς βιομηχανία.

Ἐπάρχει ὅμως στὴ δική μας περίπτωσι μιὰ διαφορὰ πού διευκολύνει τὴν κατάστασι. Στὴν Ἀγγλία ἔπειτα ἀπὸ τὸν τελευταῖον πόλεμον, ἐργαζόνταν ὅλοι καὶ χρειάστηκε νὰ περιορισθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐργαζομένων στὰ εἶδη ἐγχωρίας καταναλώσεως. Σὲ μᾶς, πού περισσεύει τὸ ἐργατικὸ δυναμικόν, δὲν χρειάζεται νὰ γίνῃ αὐτὴ ἡ μεταβολή, ὅσον ἀφορᾷ τοῦλάχιστον τὰ ἀγαθὰ πού παράγονται ἀπὸ ἐγχώριες πρῶτες ὕλες. Τὰ ἀγαθὰ καταναλώσεως θὰ μείνουν τὰ ἴδια σὲ ποσότητα, ἀλλὰ γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ κάμουμε καὶ νέα ἔργα, νὰ χρησιμοποιήσουμε δηλαδὴ περισσότερο ἐργατικὸ δυναμικόν, θὰ χρειασθῇ νὰ περάσῃ στοὺς ἐργάτες πού θὰ ἀσχοληθοῦν στὰ νέα ἔργα ἕνα μέρος ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ καταναλώσεως. Μὲ ἄλλα λόγια θὰ γίνῃ ἀναδιανομὴ τοῦ εἰσοδήματος.

Ἡ μεγάλῃ αὐτὴ ἀποταμίευση θὰ προέλθῃ κυρίως ἀπὸ τὴν αὐξηση τῶν καταθέσεων στὰ πιστωτικὰ ἰδρύματα, ἀπὸ τὶς ἀσφαλίσεις καὶ ἀπὸ σημαντικὸ μέρος τῶν κρατικῶν ἐσόδων, καὶ σὲ μικρότερη κλίμακα ἀπὸ τὰ κέρδη τῶν ἐπιχειρήσεων. Τὰ μειονεκτήματα τῆς χρησιμοποίησεως κρατικῶν ἐσόδων, εἶναι ἡ ἀντιπάθεια κατὰ τῆς φορολογίας καὶ τὸ ὅτι ἐνδεχομένως μιὰ κακὴ Κυβέρνησι θὰ χρησιμοποίησῃ τὴν ἀναγκαστικὴν αὐτὴν ἀποταμίευση γιὰ τὰ

κενά τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ δαπανῶν. Εἶναι ὅμως ὀπωσδήποτε ἀπαραίτητη ἡ εἰσφορά αὐτῆς τῆς μορφῆς, γιατί ἡ ἰδιωτικὴ ἀποταμίευση δὲν εἶναι καθόλου πρόθυμη σὲ ἐπενδύσεις σὲ μεγάλα ἔργα μακροπροθέσμου ἀποδόσεως.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐνίσχυση τῆς ἀποταμιεύσεως μὲ τὰ κέρδη τῶν ἐπιχειρήσεων, δὲν πρέπει νὰ λησμονῆται, πρῶτον, ὅτι τὰ κέρδη, πέραν αὐτοῦ ποῦ θεωρεῖται νόμιμο, δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά φορολογία τοῦ κοινοῦ. καὶ ἔπειτα ὅτι δὲν ὑπάρχει καμμιά ἐγγύηση, ὅτι τὰ κέρδη αὐτὰ δὲν θὰ πάρουν τὸν δρόμο τοῦ ἐξωτερικοῦ στὴν κρίσιμη στιγμή. Ὁ ἰσχυρισμὸς μερικῶν βιομηχάνων ὅτι τὰ κέρδη μποροῦν νὰ χρησιμεύσουν ὡς ὁ κύριος στυλοβάτης τῆς παραγωγικῆς μας ὀργανώσεως εἶναι λανθασμένους. Ἡ σημερινὴ μορφή τῆς οἰκονομίας, ἡ ὁποία χρειάζεται τεράστια κεφάλαια γιὰ νὰ ἀνάπτυχθῇ, μπορεῖ νὰ βασισθῇ μόνο στὶς δυνατότητες ἀποταμιεύσεως ὁλοκλήρου τοῦ λαοῦ. Ἡ ἀποταμίευση αὐτὴ πηγαινεὶ στὰ πιστωτικὰ ἰδρύματα καὶ ἀπὸ αὐτὰ ἀντλεῖ ἡ βιομηχανία καὶ οἱ ἄλλοι παραγωγικοὶ κλάδοι. Ὅπωσδήποτε ὅμως πρέπει ὁ βιομηχανικός νὰ ἔχῃ ἀρκετὰ κέρδη, ὥστε ἡ ὑπάρχουσα περιουσία τῆς ἐπιχειρήσεως νὰ μπορῇ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἐγγύηση γιὰ τὴν αὐξηση τῶν κεφαλαίων μὲ δάνεια ἢ ἐκδοση μετοχῶν. Τὸ ὑπερβολικὸ ὅμως κέρδος τῆς Ἐπιχειρήσεως, τόσο ὑπερβολικὸ ὥστε νὰ στηρίζεται σ' αὐτὸ κυρίως ἡ ἀνάπτυξη τῆς βιομηχανικῆς Ἐπιχειρήσεως, ἀδιάφορο ἂν πηγαίνει στὸν κεφαλαιούχο ἢ ἐπενδύεται στὴν ἐπιχείρηση, ὑψώνει τὸ κόστος καὶ ἀδυνατίζει τὴν οἰκονομία. Ἐπὶ πλέον τὸ ὑπερβολικὸ κέρδος διαφεύγει τὸν ἔλεγχο τῆς χρησιμοποίησεως, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἓνα σημαντικό μέρος του μεταβάλλεται σὲ ὑπερβολικὴν αὐξηση τῆς εὐμαρείας ἢ καὶ σὲ ἀδικοιολόγητη σπατάλη.

Γιὰ τὴν αὐξηση τῶν καταθέσεων στὰ πιστωτικὰ ἰδρύματα χρειάζονται μέτρα γενικῆς φύσεως μὲ τὴν ἀπαρίθμηση τῶν ὁποίων δὲν θὰ ἀσχοληθούμε ἐδῶ.

Ἡ πεῖρα ἔχει ἀποδείξει ὅτι στὴ χώρα μας ἡ ἀποταμίευση ποῦ σχηματίζεται μὲ τίς καταθέσεις στὰ πιστωτικὰ ἰδρύματα εἶναι πολὺ μικρὴ, σχετικὰ μὲ τίς ἀνάγκες μας, καὶ ὅταν ἀκόμη ἡ δραχμὴ εἶναι σταθερὴ καὶ ἡ ἐξέλιξη τῆς οἰκονομίας παρουσιάζεται εὐνοϊκὴ.

Ἐκεῖνο ὅμως ποῦ μποροῦμε ὀπωσδήποτε νὰ ποῦμε εἶναι ὅτι χωρὶς καμμιά ἀμφιβολία μποροῦμε νὰ διαθέσουμε τὰ ἀπαιτούμενα κεφάλαια. Κάναμε μεγάλους πολέμους μὲ πολὺ μεγαλύτερες δαπάνες. Τὰ κεφάλαια ὅμως ἐκεῖνα ἦσαν κυρίως εἰσφορά τοῦ λαοῦ καὶ γενικὰ πῆραν τὴν μορφή φορολογίας ἢ νέου χαρτονομίσματος μὲ πτώση τῆς ἀξίας τῆς δραχμῆς. Τέτοια κεφάλαια δὲν εἶναι φυσικὰ δυνατόν νὰ δοθοῦν δωρεάν στοὺς ἰδιῶτες κεφαλαιούχους, γιατί δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρχῃ ἐγγύηση ὅτι οἱ κεφαλαιούχοι αὐτοὶ θὰ τὰ χρησιμοποίησουν πρὸς ὄφελος τοῦ λαοῦ. Γι' αὐτὸ στὰ 1950, Ἕλληνες καὶ Ἀμερικανοὶ εἶχαν κηταλήξῃ στὸ συμπέρασμα ὅτι ἓνα μέρος τῶν κεφαλαίων αὐτῶν (κρατικῶν κεφαλαίων) θὰ ἔπρεπε νὰ χρησιμοποιηθῇ σὲ ἀπαραίτητες βασικὲς ἐπιχειρήσεις μὲ τὴ μορφή τῆς «Δημοσίας Ἐπιχειρήσεως».

Στή μορφή αὐτῆ τῆς Ἐπιχειρήσεως ἡ Κυβέρνηση δὲν ἐπεμβαίνει ἀλλὰ ἀφίνει τὴν πρωτοβουλία στὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο. Ἡ ἐπιχείρηση λειτουργεῖ σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνες τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας. Σύμφωνα μὲ αὐτὲς τις ἀρχές ἔχει ἰδρυθῆ ἡ Δημοσίαι Ἐπιχείρησις Ἡλεκτρισμοῦ, ἡ Δ.Ε.Η.

Γιὰ κάμποσον καιρὸ ἡ Δ.Ε.Η. κατώρθωσε νὰ μείνῃ ἄθικτη ἀπὸ πολιτικὰς ἐπεμβάσεις. Κανεὶς βέβαια δὲν ἐλπίζει ὅτι θὰ μείνῃ ἄθικτη καὶ στὸ μέλλον. Ὅπως δὲ ὅμως ἡ μορφή τῆς Δημοσίας Ἐπιχειρήσεως θὰ παραμείνῃ καταλληλότερη ἀπὸ τὴν ἰδιωτικὴ ἐπιχείρηση μὲ δωρεὰν κεφάλαια καὶ ἀπὸ τὴν μορφή τῆς Κρατικῆς Ἐπιχειρήσεως ἡ ὁποία ἔχει ἀποτύχει ἐντελῶς.

* * *

Φθάνουμε τώρα στὸ θέμα τῆς προστασίας τῆς βιομηχανίας. Ἡ προστασία αὐτῆ εἶναι ἀπαραίτητη γιατί σὲ ἄλλες χῶρες ἔχουν σὲ ἀφθονία ὄλα ἐκεῖνα τὰ μέσα, μὲ τὰ ὁποῖα μποροῦν νὰ παράγουν φθηνότερα ἀπὸ ἐμᾶς, μποροῦν δὲ νὰ πωλοῦν μερικὰ ἀπὸ τὰ περισσεύματά των σὲ τιμὲς πολὺ χαμηλές.

Τὸ πρῶτο πρᾶγμα, ποῦ πρέπει νὰ παρατηρηθῆ σχετικὰ μὲ τὴν προστασία, εἶναι ὅτι στὴ χώρα μας πρέπει νὰ προστατεύεται καὶ ἡ γεωργία. Ἡ προστασία αὐτῆ εἶναι ἀναγκαία σὲ πολλὰς χῶρες, περισσότερο ὅμως σὲ μᾶς ὅπου γιὰ πολλοὺς λόγους τὰ γεωργικὰ προϊόντα στοιχίζου ἀκριβά. Πρέπει λοιπὸν νὰ προστατεύεται συγχρόνως καὶ ἡ γεωργία καὶ ἡ βιομηχανία. Βέβαια προστασία ἐνὸς κλάδου μπορεῖ νὰ γίνῃ μόνο μὲ τὴν ἐπιβάρυνση ἄλλων κλάδων. Ἄν ὅμως προστατεύσουμε ὅλους τοὺς κλάδους, αὐτὸ δὲν θὰ σημαίνοι κικιμιά προστασία, ἀλλὰ μόνο γενικὴ αὔξηση ὄλων τῶν τιμῶν, δηλαδὴ πτώση τῆς ἀξίας τῆς δραχμῆς.

Ἔως τώρα οἱ μορφὲς προστασίας ποῦ ἴσχυσαν σὲ μᾶς εἶναι πρῶτον : τὰ μονοπώλια. Προπολεμικὰ κρίθηκε ἀναγκαῖον νὰ μονοπωληθοῦν σὲ ἰδιωτικὰς Ἐταιρεῖες ἡ ἐκμετάλλευση τοῦ Ἀχελῷου, ἡ ἐκμετάλλευση τῆς Πτολιμαίδος, ἡ ἠλεκτρικὴ ἐξυπηρέτηση τῆς περιοχῆς Πρωτευούσης. Καταφεύγει κανεὶς σ' αὐτὴν, ὅταν δὲν ἔχει οὔτε καὶ μπορεῖ νὰ δανεισθῆ κεφάλαια, οὔτε καὶ εἶναι ἱκανὸς νὰ διοικήσῃ τὴν ἐπιχείρηση. Ἡ μορφή αὐτῆ εἶναι ἡ πλεον βάρβαρη.

Ἄλλη μορφή εἶναι ἡ ὀλικὴ ἀπαγόρευση εἰσαγωγῆς ὠρισμένων εἰδῶν. Ἡ μορφή αὐτῆ μπορεῖ νὰ γίνῃ δεκτὴ μόνο διὰ ἀπαραίτητες βιομηχανίας καὶ ὅταν ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐγχωρίων ἐπιχειρήσεων εἶναι ἀρκετὸς ὥστε νὰ μὴ ἐκλίπη ὁ συναγωνισμὸς.

Τέλος γενικὴ καὶ καταλληλότερη εἶναι ἡ μορφή τῆς δασμολογικῆς προστασίας. Στὴν ἐφαρμογὴ αὐτῆς τῆς μορφῆς προστασίας πρέπει νὰ ἐξετάζεται χωριστὰ ἡ κάθε περίπτωση. Πρέπει νὰ εὑρίσκεται τὸ κόστος σὲ μονάδες ἐργασίας ἐδῶ συγκριτικὰ μὲ τὸ κόστος σὲ μονάδες ἐργασίας στὸ ἐξωτερικόν. Ἔτσι μόνο μποροῦμε νὰ ἀποφύγουμε τὴν προστασία τῆς ὀκνηρίας ἢ τῆς ἀμαθείας τῶν διευθυνόντων τὰς ἐπιχειρήσεις.

Ἡ προστασία μὲ τοὺς δασμούς, ἡ προστασία δηλαδή μὲ ἐπιβάρυνση ἄλλων κλάδων παραγωγῆς, πρέπει νὰ γίνεται ὅταν ἄλλα μέτρα προστασίας δὲν κριθοῦν ἄρκετὰ π.χ. ἐλάττωση τῶν παραλόγων ἐπιβαρύνσεων, ἀποφυγὴ τῶν συνεχῶν μεταβολῶν, στίς διάφορες λογικὲς καὶ μὴ ἐπιβαρύνσεις, ἐπαρκὲς χρηματοδότηση, χαμηλὸς τόκος, καλὴ ἐργατικὴ νομοθεσία, νομοθεσία ποὺ νὰ προστατεύσῃ τὰ συμφέροντα τῶν μετόχων τῶν ἀνωνύμων ἐταιρειῶν, τὴν καλὴν ποιότητα τῶν προϊόντων κλπ. Τὸ Ὑπουργεῖον Βιομηχανίας ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ ὀργανώσῃ, τὴν προστασία τῆς βιομηχανίας κατὰ τὸν πλέον ἀδάπανον τρόπον γιὰ τίς ἄλλες βιομηχανίες εἶναι οὐσιαστικὰ ἀνύπαρκτο. Τοῦ λείπει τὸ προσωπικὸ καὶ ἡ ὀργάνωση. Τὸ Ὑπουργεῖο Ἐργασίας λειτουργεῖ μᾶλλον ὡς Ὑπουργεῖο προστασίας τῶν ἐχόντων ἐργασίαν καὶ ὄχι κυρίως, ὅπως θὰ ἔπρεπε, γιὰ νὰ διευρυνθῇ τὸ πεδίου ἐργασίας, ὥστε νὰ ἐλαττωθεῖ ἡ ἀνεργία· εὐνοεῖ αὐτοὺς ποὺ ἔχουν ἐργασία καὶ ὄχι ἐκείνους ποὺ δὲν ἔχουν ἐργασία.

* * *

Περισσότερο ἀποτελεσματικὴ ἐπίδραση στὴν ἀνάπτυξη τῆς βιομηχανίας θὰ ἔχῃ ἡ λειτουργία ἐνὸς ἐξειδικευμένου ὀργάνου βιομηχανικῆς πίστεως, ὄχι ἀναγκαστικὰ νέας Τραπεζῆς· ὀργάνου ποὺ νὰ τροφοδοτῆται μὲ τὰ ἀπαραίτητα μέσα γιὰ νὰ ἀσκήσῃ τὴν βιομηχανικὴ πίστη. Τὸ τραπεζικὸ αὐτὸ ἴδρυμα πρέπει νὰ ἔχῃ τὸ κατάλληλο προσωπικὸ γιὰ νὰ μπορῇ, νὰ ἐκτιμᾷ τίς ἀπαιτήσεις καὶ τίς ἰκανότητες τῆς κάθε βιομηχανίας καὶ νὰ παρακολουθῇ τὴν ἀνάπτυξή της. Ἄν πέτυχε ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα, σὲ ὅσο βαθμὸ πέτυχε, αὐτὸ ὀφείλεται στὸ ὅτι προσέλαβε τὸ ἀπαραίτητο προσωπικὸ γεωπόνων οἱ ὁποῖοι παρακολουθοῦν τὴν χρησιμοποίηση τῶν χορηγούμενων δανειῶν.

Τὸ ἐξειδικευμένο αὐτὸ ὄργανο τῆς βιομηχανικῆς πίστεως θὰ ἐκτιμῆσῃ π.χ. πόσες ὁμοειδεῖς ἐπιχειρήσεις μποροῦν νὰ σταθοῦν· ἂν πρέπει νὰ ἐνωθοῦν περισσότερες σὲ μιὰ ἐπιχείρηση γιὰ νὰ πέσουν τὰ γενικὰ ἐξόδα καὶ γιὰ νὰ γίνῃ δυνατὴ ἡ πρόσληψη ἐκλεκτῶν τεχνικῶν καὶ πῶς θὰ ἀποφευχθοῦν τότε τὰ μειονεκτήματα τοῦ μονοπωλίου· ἂν τὸναντίον μιὰ μεγάλη μονοπωλιακὴ ἐπιχείρηση πρέπη νὰ κατανεμηθῇ σὲ περισσότερες γιὰ νὰ δημιουργηθῇ συναγωνισμός, ποὺ εἶναι ἡ καλύτερη ἐγγύηση ἰκανοποιητικῆς λειτουργίας ἢ καὶ ἂν μιὰ ἐπιχείρηση ἔπαυσε πλέον νὰ ἀνταποκρίνεται στὸν προορισμὸ της καὶ πρέπη νὰ μεταβληθῇ ἀναλαμβάνουσα τὴν παραγωγὴν ἄλλων προϊόντων, ἐπίσης ἂν πρέπει νὰ δημιουργηθοῦν νέες ἐπιχειρήσεις καὶ ποῖες.

* * *

Φυσικὰ ἡ μεγαλύτερη εὐθύνῃ βαρύνει πάντοτε τοὺς ἰδιοκτῆτες τῶν ἐπιχειρήσεων. Στὴ χώρα μας οὐσιαστικοὶ ἰδιοκτῆτες εἶναι οἱ κυριώτεροι μέτοχοι. Πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι πραγματικοὶ βιομήχανοι, μερικοὶ εἶναι ἀπλῶς κεφαλαιοῦχοι. Μερικοὶ ἐπηρεάζονται ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ χρηματιστοῦ καὶ ἄλλοι ἔχουν τὴν καλὴ θέληση, ἀλλὰ δὲν ἔχουν τὰ προσόντα τοῦ βιομηχάνου.

Πολλές ἐπιχειρήσεις πάσχουν ἀπὸ τὸ μικρὸ τους μέγεθος· ὅλες σχεδὸν πάσχουν ἀπὸ ἀνεπαρκῆ χρηματοδότηση καὶ τῆ γενικῆ ἀκταστασία πού ἀκολούθησε τὴν πρόσφατη διάλυση τῆς οἰκονομίας μας, μέσα στὴν ὁποία ἡ εὐκολη σὲ πολλές περιπτώσεις ἐπιδίωξη γρήγορου πλουτισμοῦ ἐπηρέασε καὶ αὐτὴ μερικὸς ἐπιχειρηματίες τῆς βιομηχανίας.

Ἡ ἱκανότητα ὅμως καὶ ἡ καλὴ θέληση τῶν ἐργοδοτῶν δὲν ἀρκεῖ. Πρέπει νὰ ὑπάρχει τεχνικὸ προσωπικὸ, τόσο ἱκανὸ νὰ συναγωνίζεται τοὺς ξένους τεχνικούς. Ὁ συναγωνισμὸς γίνεται στὰ ὅρια τῆς ἱκανότητος. Χρειάζεται τεχνικὴ ἐκπαίδευση στὶς σχολές, χρειάζεται ὅμως ἐπίσης συνέχιση τῆς εἰδικῆς Τεχνικῆς μορφώσεως στὴν πρακτικὴ ἀσκησι τοῦ ἐπαγγέλματος. Χρειαζονται καλοὶ τεχνῖτες, καλοὶ μηχανολόγοι, χρειάζονται εἰδικοί σὲ κάθε ὑποδιαίρεση κλάδου. Ὑπάρχει σήμερα ἔλλειψη καλοῦ εἰδικευμένου τεχνικοῦ προσωπικοῦ σ' ὅλες τίς χῶρες, προπαντὸς ὅμως σ' ἐμᾶς. Ἀν ἡ ζήτησι τεχνικοῦ προσωπικοῦ δὲν ἐμφανίζεται ἐδῶ τόσο ἐντονη, αὐτὸ ὑφείλεται στὸ ὅτι οἱ ἐπιχειρήσεις μας εἶναι μικρές, οἱ ἀπαιτήσεις γιὰ τὴν ποιότητα τοῦ προϊόντος δὲν εἶναι μεγάλες καὶ στὸ ὅτι πολλοὶ ἐργοδότες προτιμοῦν ἀκόμη τὴ μέτρια ἀπόδοσι σὲ ποσότητα καὶ σὲ ποιότητα γιὰτὶ αὐταπατῶνται πιστεύοντας ἀκόμα στὰ πλεονεκτήματα τοῦ χαμηλοῦ ἡμερομισθίου. Ἡ ἀπόδοσι τοῦ προσωπικοῦ στὶς περισσότερες βιομηχανίες εἶναι πολὺ μικρῆ. Ἡ κατάστασι ὅμως αὐτὴ δὲν μπορεῖ νὰ ἐξακολουθησῆ καὶ γρήγορα θὰ γίνῃ καὶ ἐδῶ φανερὴ σὲ ὅλη τῆς τὴν ἔκτασι ἢ ἔλλειψη ὑψηλοῦ κόστους ἐξοπλισμοῦ τεχνικοῦ προσωπικοῦ. Γιὰ τοὺς νέους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι θὰ τραποῦν πρὸς τὰ τεχνικὰ ἐπαγγέλματα, θὰ ὑπάρξῃ πλήρης ἀπασχόλησι καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ μόνη λύσι γιὰ τὸν μεγάλο ὄγκο τῆς νεότητος. Ἡ προοπτικὴ εἶναι ἐνθαρρυντικὴ. Χρειαζεται ραγδαία ἀναπροσαρμογὴ στὸ γενικὸ πνεῦμα τῶν κατευθύνσεων τῆς μορφώσεως τῶν νέων.

* * *

Ὅχι μόνον πρέπει νὰ πολλαπλασιασθοῦν οἱ Τεχνικὲς Σχολές καὶ νὰ ὑψωθῆ τὸ ἐπίπεδο τῆς ἀποδόσεως των σὲ ποιότητα, ἀλλὰ πρέπει οἱ νέοι νὰ προετοιμάζονται γιὰ τὴν τεχνικὴ μόρφωσι ἀπὸ τὰ συνήθη σχολεῖα τῆς κατωτέρας καὶ μέσης ἐκπαιδεύσεως. Χρειαζεται ὑψηλὸ ἐπίπεδο τεχνικῆς μορφώσεως, θὰ ἔπρεπε μᾶλλον νὰ πῶ χρειάζεται ἀνάπτυξι τεχνικῆς συνειδήσεως γιὰ νὰ δημιουργηθῆ εὐνοϊκὸ κλίμα γιὰ τὴν προώθησι τῆς βιομηχανίας σὲ σημαντικὸ βαθμό.

Εἶναι παρακινδυνευμένο γιὰ μένα, πού δὲν ἔχω εἰδικὴ πείρα στὰ ζητήματα τῆς παιδείας, νὰ ἐκφέρω γνώμη, γιὰ τὴ συνήθη ἐκπαίδευσι. Μὲ τὴ γενικὴ ὅμως πείρα πού ἔχω μοῦ γεννιέται ἡ ἀπορία, γιὰτὶ ἡ συνήθης ἐκπαίδευσι πρέπει νὰ περιορίζεται μόνον στὴ θεωρία. Ἡ μόνη ἐξήγησι πού μπορεῖ νὰ δοθῆ, εἶναι πρῶτον, ὅτι τὰ σχολεῖα μας δὲν ἔχουν τὰ μέσα γιὰ πρακτικὴ τεχνικὴ ἐκπαίδευσι καί, δεῦτερον, ὅτι ἐμεῖς οἱ γεροντότεροι δὲν μπορούμε νὰ

παρακολουθήσουμε τὴν ἐξέλιξη τῶν συγχρόνων ἀπαιτήσεων τῆς ἐκπαιδευσεως. Ἡ ἀχρῆστευση τοῦ σώματός μας σὲ μεγάλη κλίμακα γιὰ 6 ἕως 15 χρόνια πού βαστάει ἡ συνήθης ἐκπαίδευση δὲν φαίνεται νὰ ὀδηγῇ σὲ πολὺ εὐχάριστα ἀποτελέσματα, οὔτε ἀκόμη γιὰ τὴν θεωρητικὴ μὀρφωση. Δὲν ἀναφέρομαι ἐδῶ στὴ χειρωνακτικὴ ἐργασία, ἀλλὰ μᾶλλον στὴν αὐξηση τῶν φυσικῶν ἐπιδεξιότητων τοῦ σώματός μας.

* * *

Ἐκτός ἀπὸ τὴ μὀρφωση τῶν τεχνικῶν καὶ τῶν μηχανολόγων χρειάζεται ἐπὶ πλέον καὶ ἡ καθαρὴ, εἰδικὴ, ἐπιστημονικὴ μὀρφωση, πού μᾶς λείπει ἀκόμη περισσότερο. Θὰ μπορούσαμε βέβαια νὰ ἰσχυρισθοῦμε ὅτι μᾶς ἀρκεῖ νὰ χρησιμοποιοῦμε τὶς ἐφευρέσεις καὶ τὴν τεχνικὴ πρόοδο τῶν ἄλλων.

Ἡ Ἐπιστημονικὴ ὁμως πρόοδος εἶναι τόσο γρήγορη σήμερα, ὥστε ἡ συναγωνιστικὴ ὑπεροχὴ σὲ πολλὰς περιπτώσεις, ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ταχύτητα στὴν ἐφαρμογὴ τῶν τελευταίων προόδων, πρᾶγμα πού εἶναι δυνατόν μόνον ἂν διαθέτομε τὴ βοήθεια προχωρημένης ἐπιστήμης.

Προσπάθησα νὰ σᾶς δώσω μιὰ εἰκόνα τῆς ἀνάγκης νὰ ἀναπτύξουμε τὴ βιομηχανία μας καὶ τῶν δυσκολιῶν τῆς. Τὰ κεφάλαια πού θὰ χρειασθοῦν εἶναι μεγάλα καὶ οἱ δυνατότητες τοῦ δανεισμοῦ εἶναι μικρές. Ἡ ἀνάπτυξη τῆς βιομηχανίας μας ἐξαρτᾶται κυρίως ἀπὸ τὴ θέλησή μας νὰ ἀποταμιεύσουμε. Ἡ προσπάθεια γιὰ ἀποταμίευση δὲν θὰ σταματήσῃ ποτέ. Ἐπειτα ὅμως ἀπὸ λίγα χρόνια, ἡ αὐξηση τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος θὰ εἶναι μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν ἀναγκία ἀποταμίευση. Στὰ λίγα πρόσφατα χρόνια τὸ ἐθνικὸ εἰσόδημα αὐξήθηκε σημαντικᾶ. Εἰδικώτερα ἡ βιομηχανικὴ παραγωγή μέσα σὲ 5 χρόνια αὐξήθηκε κατὰ 85%. Μποροῦμε λοιπὸν νομίζω νὰ εἴμεθα αισιόδοξοι.